

LUTHERSK KIRKETIDENDE

INNHOLD

En kirke (bare) for nordmenn? / Innvandrere i Den norske kirke: Synlige, men ikke sett? / Ny høymesse - nye Bibel-ord / Omtale og tiltale av Gud i gudstenesta / Fra bokfronten / Fra bispedømmerådene og Kirkedepartementet

SØNDAGSTEKSTEN

16. søndag etter pinse - *Ernst-Modest Herdieckerhoff*
17. søndag etter pinse - *Hilde Barsnes*
18. sundag etter pinse - *Tore Skjæveland*
Høsttakkefest - *Ingvild H. Mydske Fallegård*

“

Den norske kirke framstår i dag i overveiende grad som en kirke av og for etniske nordmenn

En kirke (bare) for nordmenn?

Den norske kirke har i mange sammenhenger tatt til orde for rettferdighet og raushet i forhold til innvandrere og flyktninger i det norske samfunnet. Man har også tatt til orde for nød-

vendigheten av integrering, og man har også støttet opp om ulike integreringstiltak. Man har heller ikke vært redd for å kritisere politikere og offentlige myndigheter for deres handlinger og

forsømmelser på dette området. I liten grad har imidlertid kirken satt søkelyset på seg selv i denne sammenheng. Spørsmålet om integrering har også av kirken primært blitt oppfattet som et spørsmål om integrering i samfunnet, ikke i kirken selv. Den norske kirke framstår i dag i overveiende grad som en kirke av og for etniske nordmenn, også i lokalsamfunn med en ikke uvesentlig andel innvandrere.

Det felt i kirken der innvandrere gjør seg sterkest gjeldende, er utvilsom som ansatte – Den norske kirke har i dag flere ansatte av ikke-norsk opprinnelse. Selv om personer med annen europeisk bakgrunn dominerer i denne sammenheng, har kirken også ansatte fra andre kontinenter. Noen av disse rapporterer imidlertid om vanskeligheter for en ikke-nordmann med å stå i tjeneste i en norsk kirke. Ikke minst i rollen som prest kan det være vanskelig for mange å forholde seg til en person med annen kulturell bakgrunn. Mange ble sjokkert av en sak om en prest med afrikansk bakgrunn, som verserte i mediene for en tid tilbake.

På dette feltet har Den norske kirke utvilsomt en utfordring når det gjelder å gi alle sine ansatte gode arbeidsforhold, uansett kulturell eller etnisk bakgrunn.

Innvandrerne er om mulig enda mer usynlige når vi beveger oss til deltaker- og frivilligsiden i kirken. Ikke minst gjelder dette hvis en ser på Den norske kirkes tillitsvalgte. Det er for eksempel et paradoks at det på nominasjonslisten til leke medlemmer i bispedømmerrådet i landets mest flerkulturelle bispedømme (Oslo) ikke er mulig å identifisere en eneste person med innvandrerbakgrunn blant 24 kandidater.

Manglende integrering og synliggjøring i Den norske kirke har naturligvis å gjøre med mange forhold, også slike som kirken ikke selv er herre over. Men noe har nok også med kirkelige holdninger og praksis å gjøre, både det man gjør, og det man ikke gjør. På dette feltet er det på høy tid med diskusjon og bevisstgjøring. Heldigvis er saken allerede satt på dagsorden i sentralkirkelige organer og kommer blant annet opp på høstens kirkemøte. Men saken må ikke stoppe der. Dersom ikke

integrering og synliggjøring skjer i menighetene, hjelper det lite med gode vedtak i sentrale organer.

At norske menigheter ikke middelbart oppfatter innvandrere som naturlige målgrupper for sitt arbeid, har blant annet sammenheng med utbredte forestillinger om innvandrerne og deres religiøse tilhørighet. Skal en dømme ut fra den generelle debatten om innvandrere og religion, fortør det seg som om nær alle er muslimer. Dette er imidlertid langt fra tilfellet. Anslag viser at om lag 40 % av innvanderbefolkningen kommer fra land med kristen kulturbakgrunn. Blant annet gjelder dette mange afrikanere. Til forskjell fra gjennomsnittlige norske folkekirkekristne har mange av disse med seg et svært bevisst og aktivt forhold til sin tro. Det betyr også at de gjerne leter etter et kristent fellesskap der de kommer. I de fleste tilfeller finner de dette i andre kirker enn Den norske kirke, eller de slutter seg til egne innvandrerkirker.

Selv om man er klar over at mange av innvandrerne er kristne, er det likevel et faktum at de færreste av dem har bakgrunn fra en luthersk kirke. En berettiget forsiktighet i forhold til å drive proselytivtsverksomhet overfor medlemmer i andre kirker kan her bli en unnskyldning for å fraskrive seg et ansvar fra mennesker som faktisk banker på ens port. Ikke minst er dette problematisk der Den norske kirke i stor grad er det eneste kirkelige tilbudet i lokalsamfunnet. Men det finnes også eksempler på at selv lutheranere, for eksempel fra Etiopia, har hatt vanskeligheter med å kjenne seg inkludert i Den norske kirke.

Etter mitt skjønn må en se etter mer grunnleggende forhold enn dette, bl.a. om en manglende evne til å inkludere innvandrere kan ha sammenheng med forståelsen av Den norske kirke som folkekirke. Spørsmålet er om det "folk" som folkekirken består av og henvender seg til, er forstått i etniske kategorier. At det er slik, tyder nordmenns kirkelige aferd i utlandet på, der de får sin norskhet bekreftet i etniske norske menigheter (sjømannskirkene). At Den norske kirke ikke bare er etnisk norsk, er naturligvis bevisstheten om samenes rolle

i kirken et prisverdig eksempel på. Kirken må imidlertid ta på alvor at det norske samfunnet i dag rommer en rekke andre etniske grupper.

Hvorfor er det så et problem at Den norske kirke først og fremst er etnisk norsk? Et problem er at kirken går glipp av mye ved å begrense seg på en slik måte. Mennesker med annen bakgrunn representerer verdifulle perspektiver og ressurser som vi bør la oss berike av. Det største problemet er likevel at en etnisk begrensning av kirken er i strid med tanken om kirkens katolisitet, som en kirke for alle mennesker, uavhengig av kjønn, rase og etnisitet. I Kristus forenes vi på tvers av alle faktorer som ellers skiller mennesker.

Det er et godt tegn at interessen for denne problematikken har vokst i det siste, også i faglig sammenheng. I siste nummer av Halvårsskrift for praktisk teologi (1/09) presenterer Ingrid Vad Nilsen resultater fra sitt Olavsstipend-prosjekt om integrering av innvandrere i norske menigheter. I dette nummer av Luthersk kirketidende presenterer Johanne Garmann Gullaksen perspektiver fra en masteravhandling bygd på intervjuer med innvandrere i en lokal menighet i Den norske kirke. Et funn hos dem begge er at kirken i stor grad ser på sitt forhold til innvandrere som et spørsmål om diakoni: Det gjelder å forholde seg til mennesker som har behov

for vår hjelp. Enda så viktig dette er, opprettholdes lett et vi-dem-perspektiv, der "vi" som kirke hjelper "dem". Utfordringen er ikke bare å tenke diakoni, men også ekklesiologi: Vårt fellesskap er ikke helt dersom ikke også kristne innvandrere på alvor inkluderes i vårt fellesskap og i vårt kirkelige "vi". Det betyr at de må få plass – og bli sett – i gudstjenestelig, i trosopplæring, i de kirkelige styringsorganer og i den kirkelige organisasjonsstrukturen.

**Vårt fellesskap er ikke helt dersom
ikke også kristne innvandrere på
alvor inkluderes i vårt fellesskap
og i vårt kirkelige "vi"**

Et slikt ekklesiologisk perspektiv svarer også til innvandrernes eget uttrykte behov: Det mange søker, er nettopp et kristent fellesskap som de kan høre til. I dag finner

de fleste dette i andre kirkesamfunn eller i egne innvandrermenheter. Men noen ønsker å høre til i Den norske kirke, og flere ville gjøre det dersom kirken tok på alvor at den ikke bare er en kirke for etniske nordmenn, men for alle som søker et fellesskap om Ordet og bordet i vårt land. En åpen folkekirke må være åpen ikke bare for etniske nordmenn, men for alle som søker Jesus Kristus i vårt land.

HARALD HEGSTAD
harald.hegstad@mf.no

Innvandrere i Den norske kirke: Synlige, men ikke sett?

AV JOHANNE GARMANN GULLAKSEN, garmann.gullaksen@gmail.com

Mine behov, det er å høre presten, hva han sier, lære av det han sier, og jeg synger med de andre....ja? Er det noe mer jeg burde ha behov for? (En innvandrer i en menighet i DnK forteller om hvorfor hun ønsker å gå i kirken).

Jeg påstår at innvandrere i Den norske kirke er synlige, men ikke sett. De er synlige i planer, dokumenter og ofte utseendemessig, men deres behov blir ikke sett. Jeg har studert en menighet i en drabantby i Norge i forbindelse med min masteravhandling i teologi ved Det teologiske Menighetsfakultet. Gjennom intervjuer med innvandrere som deltok i lokalmenighetens tilbud, fant jeg blant annet ut at de ikke nødvendigvis ønsker seg diakonale tiltak, spesielt tilpasninger og nasjonale eller etniske forsamlinger. De ønsket seg et kirkelig fellesskap for seg og barna sine. I det følgende vil jeg presentere to av funnene fra min undersøkelse. For det første ønsker jeg å fortelle om innvandrernes behov for Den norske kirke fremfor andre steder å utøve sin tro. De innvandrerne jeg intervjuet, ønsker å være i Den norske kirke! For det andre ser jeg på hva som muligens hindrer flere innvandrere i å benytte seg av lokalmenigheters tilbud. Vet innvandrere hvor de kan gå? Kjenner de til Den norske kirkes tilbud? Er tilbudene i Den norske kirke relevante for innvandrerne?

Innvandrernes motivasjon for å komme i kirken

Alle innvandrerne hadde vært i andre kirker før de kom til lokalmenigheten, og de fleste hadde oppsøkt andre kristne fellesskap i Norge. For det første sier alle at det er naturlig for dem å oppsøke et kristent fellesskap; de har behov for det. En av dem sier:

Gudstjenesten er viktig, og uansett vær har jeg lyst til å gå. (...) Søndager har jeg mer til å satse, søndag er min dag, ikke sant (ler litt), gå i kirken, den er min fridag.

Hun viser at hun prioriterer gudstjenesteliv, og at dette er viktig for henne. Hun kaller det "fri" og "min dag" og viser med dette hvordan hun ser på gudstjenesten. En annen utdypet hvorfor hun går i kirken nesten hver søndag:

Ja, fordi vi vokste opp med religiøs tro, må vi vite om Gud, og vi må gå til kirke.

Hvorfor velger innvandrerne Den norske kirke?

En av innvandrerne gikk først på engelsk messe i en katolsk kirke. På spørsmålet om hvorfor hun sluttet å gå i katolsk messe, men startet i lokalmenigheten, svarer hun:

Fordi det var en kirke i nærheten, fordi (den katolske kirken) var i byen, så noen ganger er det jo praktisk.

Innvandrerne jeg intervjuet er generelt fornøyde med gudstjenesten og arbeidet i menigheten. Alle har vært med i andre kirkesamfunn der messene foregikk på språk de forstod bedre enn norsk. Likevel ønsker de seg ikke store forandringer i lokalmenigheten. Innvandrerne forteller at liturgien er såpass lik den de er vant med, at de opplever at de får med seg store deler av det som skjer, selv om det foregår på norsk. Selv om noen kunne ønsket seg litt mer liv og mer folk i kirken, blir de værende i lokalmenigheten. Dette er først og fremst fordi tilbuddet for barna i menigheten dekker deres behov på en bedre måte enn det de andre kristne fellesskapene gjorde. En av dem jeg intervjuet, forteller at tilbuddet for barn gjør at barna får lært om den kristne tro, og at hun får mer ut av gudstjenesten:

Jeg har sluttå å gå dit (den ortodokse kirken). Hvis jeg vil, så kan jeg gå dit, men jeg liker meg her, så jeg går med mine barn. Og hvis jeg går til andre kirker, så går barna og leker rundt omkring. Og så skal jeg si ssshhh hele tida. Det er ikke noe koselig. Men når jeg går her, så kan jeg bare sende barna ned i søndagsskole. Så kan jeg bare ta det med ro og høre hva presten sier. (...) Det viktigste for meg var at barna mine skal få skole.

Denne småbarnsmoren er ikke den eneste som nevner barnearbeidet som en viktig grunn til at hun ble værende i lokalmenigheten. Flere av mødrene forteller at det var viktig for dem at barna fikk trosopplæring gjennom søndagskolen, og at det var en lettelse å kunne ta med barna til gudstjeneste uten at det var fare for at barna kjedet seg eller forstyrret andre. Mødrene sier at Den norske kirke har et stort fortrinn på grunn av synet på barn i gudstjenesten, og fordi det ofte er søndagsskole i forbindelse med gudstjenestene. En mor forteller at barnet hennes kjedet seg i en ordinær katolsk messe, og at hun er fornøyd med aktivitetsbordet bakerst i lokalmenigheten:

For eksempel da vi gikk på (den katolske kirken) på engelsk messe, for hun yngste, hun synes det er kjedelig. Hun bare sitter der, det er ingen ting å gjøre. (...) Men så her, vi får også en mulighet til å sitte på en bord.

Tidsklemme

Innvandrerne rammes av en tidsklemme som gjør at de ikke er spesielt aktive ut over guds-

tjenestelivet. Flere av kvinnene jobber, har hovedansvaret for barna og hjemmet. Gudstjenestefeiring synes å være en selvsagt del av deres kristne liv, og flere forteller at det kommer høyt på prioriteringslisten. En av dem forteller om jobben i helsesektoren, der tur-nusen avgjør hvor ofte hun kan gå i kirken. En annen forteller at barn, jobb og hjem tar så mye tid og energi at hun er sliten. Hun forteller at hun går til gudstjeneste fordi hun ønsker næring til troen og trosopplæring til barna. Det er det eneste hun orker av kirkelige aktiviteter. Hun er ung, men forteller at hun er sliten:

Jeg er for det meste utslitt. Jeg føler meg gammel allerede.

Innvandrerne er ikke fremmede for å gjøre tjeneste i menigheten, for eksempel ved å jobbe med gudstjenesten eller sitte i råd og utvalg. Men en del av dem jeg intervjuet, visste ikke hvordan de kunne påvirke i kirken, og kjente ikke til strukturen i Den norske kirke. De to kvinnene som hadde vært lengst i menigheten jeg studerte, og som også var en del av trossfellesskapet, er blitt spurt om å delta i styret i barnearbeidet, og i menighetsrådet. De har ikke tid til å delta på grunn av jobb og småbarn. En av dem sier:

Jeg har blitt spurt, men jeg har ikke tid, når det er små barn, så jeg takket nei. Menighetsmedlemmer og sånt. Sånn valg, da, jeg har sagt neste gang, vi får se (ler litt). (...) Hvis du skulle sagt ja, det blir litt vanskelig, ikke sant? Når jeg sier ja, jeg må engasjere meg og jobbe, ikke sant.

Den andre kvinnnen har allerede deltatt i styret i barnearbeidet. Hun sier at det var viktig for henne å engasjere seg i det barna var med på, men kalte også styrevervet for en sosial aktivitet og en anledning til å møte andre voksne. Men hun har ikke lengre tid, og hun beklager seg over at styremøtene ofte er på kvelden på hverdager, og at det ikke passer for henne. Hun sier:

Det blir litt for mye. For hvis jeg må gå på møter. De to, hvem skal passe henne hvis hennes pappa ikke er her? Jeg sa ja fordi jeg hadde lyst til å bli involvert i hva datteren min gjør, finne ut hva de gjør og planlegge ting. Ja også bare som sånn sosial aktivitet, finne en grunn til å gå og treffe andre, eller andre voksne.

Informasjon

Generelt er innvandrerne jeg intervjuet, oppmerksomme på når det feires gudstjenesten, men bare to var klar over de andre aktivitetene og tilbudene i menigheten. Informasjon er blant annet viktig for rekruttering og tilhørighet i en menighet. Ved å gi ut utfyllende informasjon som når ut til målgruppen, vil en menighet kunne rekruttere fordi flere blir opplyst om menighetens tilbud, og disse kan igjen bli kjent med andre deltagere og danne et sosialt nettverk i menigheten som kan skape en følelse av tilhørighet. I menigheten jeg studerte, ble menighetsbladet fulldistribuert, og gudstjenestetidene stod oppført i lokalavisen. Videre trykker de opp semesterplan for søndagsskolen og bruker kunngjøringene på gudstjenesten.

En av kvinnene synes at det er lett å holde seg oppdatert. Hun mener at det henger sammen med at hun har vært i menigheten en stund, og at hun vet hvor hun skal få tak i informasjonen. Hun tar med seg brosjyrer, leser i menighetsbladet og abонnerer på lokalavisen. Hun sier:

Nja, nå fordi kanskje jeg har vært der lenge, så jeg vet at det er mange forskjellige slags brosjyrer. Så jeg bare plukker med meg, for eksempel fra søndagsskolen; jeg vet ikke hvilke dager, så på begynnelsen av semesteret jeg bare plukker den og henger den på kjøkken, sånn så jeg visste. Og så den blad som kom ut. (...) Ja, også vi abonnerer på den lokalavis, så du kan lese. Ikke så mye, men hvilke messe som er på søndag og sånn for eksempel.

Flere av de andre innvandrerne peker bare på kunngjøringene i gudstjenesten når jeg spør dem om hvor de henter informasjon til menigheten. En av dem ville gjerne deltatt på flere aktiviteter i kirken, men får ikke informasjon om hva som skjer, på grunn av språkproblemer. Hun forteller levende om kunngjøringene i gudstjenesten:

Informasjon er alltid der, men fordi jeg ikke forstår språk det bare går forbi sånn (klapper raskt i hendene).

Medarbeiderne i menigheten jeg har studert, og Den norske kirke sentralt, ønsker å være åpen for innvandrere, og dette budskapet må ut til målgruppen - innvandrere i nærmiljøet. Det kan synes som om de to som allerede

har vært lenge i menigheten, får med seg informasjonen som blir gitt. Ikke alle oppfatter det som sies i kunngjøringene, fordi det formidles på norsk i muntlig form, og fire av seks av de innvandrerne jeg intervjuet, synes ikke å ha kjennskap til menighetsbladet, selv om alle i nærområdet skal motta bladet. Flere av innvandrerne har heller ikke mulighet til å delta i demokratiske prosesser fordi de ikke kjenner strukturen i menigheten og Den norske kirke i tilstrekkelig grad til å kunne påvirke med sine tjenester som kandidater til råd og verv, eller gjennom å gi uttrykk for sine ideer og behov.

Diakoni i menigheten

Gjennom intervjuer med representanter fra menigheten kom det til uttrykk at lokaltilknytningen er en viktig faktor når det gjelder begrunnelse for å forholde seg til innvandrere. Både søndagsskolelæreren, menighetsrådslederen og diakonen peker på den lokale tilknytningen og behovet for å innlemme innvandrerne i kirken fordi de bor i nærmiljøet. Søndagsskolelæreren setter dette også i et ikke-kirkelig perspektiv: Kirken kan hjelpe innvandrerne med å føle at de er en del av det lokalmiljøet de bor i. Rekrutteringspotensialet blir trukket frem, og det er en bevissthet blandt disse tre menighetsarbeiderne om at et arbeid for innvandrere vil kunne øke antall aktive i menigheten. Menighetsrådslederen har i tillegg en visjon om at kirken og menigheten skal kunne være til hjelp med praktiske gjøremål, for eksempel med å finne leilighet eller andre ting som innvandrerne måtte ha behov for.

Mens innvandrerne sier at de vil be og lovsyne til Gud, kommer det kristne fellesskapet noe mer i bakgrunnen når medarbeidere i menigheten skal planlegge sitt arbeid for og med innvandrere. Det diakonale fungerer allerede i denne menigheten; det virker som om medarbeiderne i menigheten ikke har tid nok til å jobbe med andre tiltak for innvandrere. Som diakonen sier, er det ingen uvilje i menigheten, men ressursene setter en stopper for å tenke videre om innvandrere i for eksempel gudstjenesteliv og andre kristne aktiviteter. Diakonen forteller:

Men, eh, nei, ellers så har vi liksom, integrering

er ikke et tema som vi snakker mye om. Jeg tror ikke nødvendigvis det er noen uvilje. Men at det er bare så mye annet å gjøre at (...). Jeg vet ikke, jeg. Det blir sånne dumme unnskyldninger, bare. Jeg tror på en måte at man har mye å gjøre, og skjønner at hvis man skal begynne å ta noen grep, så vil det ta tid. Rett og slett.

Hvordan kan menigheten inkludere innvandrere?

Utgangspunktet mitt er at kirken bør inkludere innvandrere. En folkekirke for og med folket skal romme dem som ønsker å være en del av den. Jeg bruker ordet inkludere når det er snakk om innvandrere i kirken. Dette ligner på *integrasjon*, men har flere aspekter ved seg, som er viktige i kirkelig sammenheng. Integrering handler for eksempel om språkopplæring og om utrustning som gir mulighet til å delta på alle områder i et samfunn. Inkludering innebærer integrasjon, men dersom en ønsker å inkludere eller å bli inkludert, vil det i tillegg si å sikre at man deltar; det handler om å fjerne barrierer for deltagelse på en tilfredsstillende måte. Inkluderingsbegrepet innebærer en skjeg maktbalanse. Akkurat som at det i hovedsak er majoritetssamfunnet som kan legge føringer for integrasjon, vil det i en kirkelig kontekst være menighetens ansvar, men også mulighet, å jobbe for inkludering av innvandrere.

Sett fra innvandrernes synsvinkel er noe av det viktigste en menighet kan gjøre, å informere om menighetens aktiviteter på en forståelig måte. Dette vil markere at kirken er åpen for innvanderne, og det vil muliggjøre økt rekruttering. Informasjonen under gudstjenesten og forkynnelsen av Ordet kan gjøres mer tilgjengelig med tanke på at språk, særlig muntlig tale, er en barriere for at innvanderne skal kunne delta fullt ut i gudstjenesten. Videre er det viktig å lage tilbud som er relevante slik at innvandrere prioriterer aktivitetene, fordi innvandrernes hektiske hverdag gjør at tid er en barriere i møte med lokalkirken.

Innvanderne jeg intervjuet, hadde på eget initiativ oppsøkt lokalmenigheten. De forteller at de ønsker et kristent fellesskap for seg og barna; de ønsker sosiale møtepunkt, men de er ikke klar over menighetens tilbud, og de har ikke tid til å delta i så stor grad at de får en god

nok forståelse av kirken og det som skjer der, til at de kan involveres og delta i menigheten.

Avslutning

Menigheter i Den norske kirke har etter min mening ikke råd til å la være å inkludere innvandrere. Ikke bare med tanke på det åpenbare ansvaret en folkekirke har for alle sine eksisterende og potensielle medlemmer, ikke av samfunnsengasjement eller omsorg for nødlidende, men også for ikke å miste fokusset på kirken som fellesskap som konstitueres av nådemidlene. Innvandrere kan være en åndelig ressurs i menigheter i Den norske kirke, en ressurs som folkekirkens har ansvar for at blir ønsket velkommen i kristne felleskap. Hittil har Den norske kirke og lokal menigheten jeg har studert, vektlagt diakonale tiltak fremfor å møte de religiøse og sosiale behovene respondentene selv forteller om og gir uttrykk for.

Når det gjelder inkludering av innvandrere i Den norske kirke, kan det synes som om de som av religiøse grunner kunne ha ett ønske om å være en del av folkekirkens, ikke får denne muligheten, i første omgang på grunn av mangel på informasjon. Den norske kirke har en utfordring i å vise seg åpen for innvandrere slik at innvandrere oppdager sin rett og mulighet til å delta i folkekirken.

Avhandlingen *"Synlig, men ikke sett? På hvilken måte kan innvandrere inkluderes i en menighet i Den norske kirke?"* er tilgjengelig som elektronisk publikasjon ved Det teologiske menighetsfakultetet, og kan lastes ned fra http://idtjeneste.nb.no/URN:NBN:no-bibsys_brage_9268 (alternativt via <http://brage.bibsys.no/mf>).

Ny høymesse - nye Bibel-ord

AV BJØRN SANDVIK

I forslag til ny ordning for høymessen er Bibelselskapets oversettelse fra 2005 lagt til grunn for bibelsitatene i liturgien. Forandringene er til dels meget radikale, og det er viktig at vi får bred og grundig drøftelse av dette som angår så mange. Denne saken kan ikke overlates til et oversettelsesutvalg uten spesiell liturgisk fullmakt eller kompetanse. Luthersk kirketidende har her en viktig utfordring som debattforum!

Kyrie.

I 2005-versettelsen er verbet "miskunne" skiftet ut med "forbarme", noe de fleste vil hilse velkommen. I evangeliene er bønneropet til Jesus oversatt "forbarm deg over oss" (eks. Matteus 9,27). Dette har fått konsekvenser for liturgiens Kyrie-ledd. Her heter det "...forbarme deg over oss". Hvorfor en foreslår formen "forbarme", altså med en etterhengt -e, er uklart. Også rent musikalsk skulle det være mulig å unngå en så klosset form. Hvorfor er så "miskunne" beholdt i Agnus-leddet? Der skal det fremdeles hete: "Du Guds lam, miskunne deg over oss". Her må en være konsekvent og konsistent.

Gloria

Formuleringen "mennesker som har Guds velbehag" (i Lukas 2,14) var omdiskutert allerede i arbeidet med 1978-oversettelsen. Det er det greske *eudokias* som voldte vanskeligheter.

"Behag og velbehag" ble beholdt i hele NT, vel å merke brukt om mennesker i forhold til Gud. I oversettelsen av 2005 er uttrykket "til glede forglede i" kommet inn. I perikopene der himmelstemmen om Jesus gjengis, for eksempel i Matteus 3,17 heter det: "Dette er min sønn, den elskede, i ham har jeg min glede". Englesangen i Lukas 2 lyder: "Ære være Gud i det høyeste, og fred på jorden blant mennesker som Gud har glede i!" Hvor treffende er så uttrykket "ha glede i", brukt om Gud? Er det sakssvarende at Guds åpenbaringsord ved Jesu dåp og ved forklarelser på fjellet sier at han er glad for sin elskede sønn? Er det forsvarlig å si at et offer er "til glede for Gud", som NT 2005 har i Rom 12,1? I alle fall er det interessant at samme stamme i Hebr 13,16 er oversatt "offer -- etter Gud vilje". Kanskje hadde en følelsen av at "til glede" ble for overflatisk i forbindelse med et offer?

Hva så med Gloria-leddet: "-- mennesker som Gud har glede i"? Å slutte en sang med preposisjonen "i" er upoetisk og umusikalsk. Og engler slutter neppe sin sang med et pipende "i"! Riktignok har nynorsk hatt "som Gud har hugnad i", som sannelig er nokså dårlig! En må bare innrømme at her har vi et crux, en vanskelig oppgave. Bibeloversetterne har her gått forskjellige veier, både i Norge og i andre land. Norsk Bibel har "i mennesker Guds velbehag"; den nye King James har "Guds velbehag mot menneskene". Jehovahs vitners

norske Bibel oversetter "mennesker som har hans velvilje", som er korrekt, men upoetisk. Svensk Bibelselskaps oversettelse av 1981 har "och på jorden fred åt dem han har utvalt". I den franske økumeniske Bibel heter det "paix, pour les hommes, ses bien-aimes", i den populære franske "aux hommes qu` il aime", som en også finner i den franske katolske messe. New English Bible har "peace for men on whom his favour rests".

Med hensyn til liturgiens Gloria-ledd ser vi i dag at noen kirker velger løsninger som til dels fjerner seg fra bibelteksten. I Sverige synger de nå "fred på jorden bland människor han elskar". Den amerikanske lutherske kirke har "peace to God's people on earth". Den engelske kirke har det samme, eller "peace to his people on earth". Tyskerne har i og for seg ikke noe problem med "Wohlgefallen", men for eksempel den tyske menighet i Oslo benytter den "moderniserte" formen "und Friede allen Menschen auf Erden. Ihnen gilt Gottes Liebe". Den svenske og franske løsningen er minst radikal: En setter Guds velbehag, godvilje og aksept av menneskene lik hans kjærlighet. En "svensk" løsning hos oss kunne bli "fred på jorden, bland mennesker han elsker\har kjær". For 30 år siden var vi inne på å sette *eudokia* lik nåde, altså i retning av "fred på jorden, for mennesker han viser nåde (evt. har vist sin nåde)". Den engelskspråklige form sier at "Guds velbehags mennesker" er "hans folk" på jorden. Skulle vi på norsk følge en "engelsk" løsning, ville det bli "og fred for hans folk på jorden". Fritt og med ombytting av komponenter kunne det bli "og fred og kjærlighet for mennesker på jorden".

To spørsmål melder seg her: Hva er den beste oversettelsen av Luk 2,14? Hvor bundet er vi en bestemt bibeloversettelse i kirkens liturgi? Svakheten ved Bibelselskapets oversettelse er at den ikke formidler budskapet om Guds inngrep i historien, som kan sette mennesker i det rette forhold til ham. Å ha glede i beskriver en følelse, ikke et frelseshistorisk faktum. En gang var det en "personalunion" mellom Bibelselskapet, Liturgikommisjonen og Bispemøtet. I dag er mange oversettelser i Norge, og det er Nemnd for gudstjenesteliv, Kirkerådet og Kirkemøtet som har ansvar for liturgiene. De må avgjøre denne

saken ut fra et helhetlig syn på liturgien.

Den versjonen av Gloria-leddet som er lagt fram i forslaget til ny høymesseliturgi, er etter min mening ikke god nok! Når en skal gjengis englers sang og røsten fra himmelen, er til og med det gamle "behag" og "velbehag" bedre enn det som nå er foreslått.

Nattverdliturgien

Innstiftelsesordene i vår liturgi er sitat fra 1 Kor 11, med små tillegg fra Markus/Matteus. Her er det store endringer. For det første er "ete" skiftet ut med "spise", og "beger" er kommet inn i stedet for "kalk". Dette var foreslått også for 30 år siden og vil neppe møte store motsigelser. Merkelig nok er "takket" beholdt som oversettelse av *evcharisteto*. Når en nå kaller nattverdbønnen "eukaristibønn", kunne en med fordel satt "bad takkebønnen" (som ved Jesu bespisningsundre).

Vanskligere er det at "legeme" konsekvent i NT 05 er erstattet med "kropp" som oversettelse av *såma*. "Dette er min kropp", heter det i 1 Kor 11,24, og liturgiforslaget følger det. Utdelingsordene til brødet ved nattverden lyder "Kristi kropp". En har altså veket tilbake for å beholde det gamle "Dette er..", som det har vært mye luthersk dogmatikk knyttet til. Navnet Jesus benyttes ikke i forbindelse med utdelingen. "Dette er Jesu kropp" blir kanskje for konkret, uten det sakramentale mysterium? Som alternativ foreslås "Kristi legeme, gitt for deg". "Legeme" er beholdt i tilsigelsesordene etter utdelingen. Her heter det "... har nå gitt oss sitt hellige legeme og blod". Det er avslørende! Har en følt at formuleringen "sin hellige kropp" ikke var passende? Ordparet "kropp og blod" fungerer neppe like godt som det innarbeidede "legeme og blod".

Problemet med ordet "kropp" er at det først og fremst beskriver det rent anatomiske. "Kropp og sjel" heter det, og kroppen er det konkrete, synlige. Å være "kroppsifiksert" betyr å være opptatt av det ytre. Når ordet brukes i "overført" betydning, som tydningsord til brødet ved nattverden, oppstår en såkalt meningskollisjon.. I Joh 2,21 blir Jesu gáteord frattet noe av sin innholdsfulde når det gjengis "det templet han talte om, var hans egen kropp". Legeme er ennå i bruk i noen sam-

menhenger, for eksempel om himmellegemer. Juristene bruker "legemsbeskadigelse" som teknisk term, og jeg har ikke hørt om noen som vil skifte dette ut, selv om det er gammelt.

Liturgiforslagets vingler mellom "legeme" og "kropp". Det gjør problemet påtrengende. Det viser også at en - som så ofte - ikke kommer gjennom med en konkordant oversettelse. I alle fall må liturgien stille seg fritt og helst bruke "legeme" i innstiftelsesordene og i (de førpaulinske) nattverdformlene i 1 Kor.

Herrens bønn.

Den kan kreve en hel artikkel. Her skal bare dette bemerkes: Likeså vakkert og treffende som det nynorske "Lat namnet ditt helgast", er bokmålsformen "La navnet ditt helliges" platt og mislykket. Hva betyr i det hele "helliges"? "La oss ikke komme i fristelse" er en av de klassiske forlegenhetsløsninger, valgt fordi en vil unngå problemet med at Gud kan friste.

I en sum: Mye arbeid gjenstår før vi har en ny og forbedret høymesseliturgi.

Omtale og tiltale av Gud i gudstenesta

Refleksjonar til gudstenestespråket i gudstenestereforma.

AV ANDREAS JOHANSSON, UNGDOMSPREST I SØRUM

Innleiande merknader

Først nokre innleiande merknader for å klargjera utgangspunktet mitt:

- Språkbruken i gudstenesta er viktig, både fordi vi skal omtala og tiltala Gud på ein saksavarande måte, men òg fordi vi menneske blir prega av dei orda vi brukar om att og om att.
- Eg synst feministisk perspektiv er interessant, både fagdiskursen og skjønlitteraturen. Mykje av det eg har fått med meg, har gjort inntrykk. Det er viktig å prøva å forstå, viktig å leva seg inn i forskjellige perspektiv, sjølv om eg ikkje delar alle konklusjonane.
- Eg veit òg at alle våre menneskelege ord blir for små, eller for upresise til å skildra Gud med. Alt språk er i så måte metaforar. Gud er *ikkje* ein mann - og det er det vel heller få som på alvor meiner.
- Eg er klar over (og gleder meg over) at Gud samanliknar seg med ei mor i Jes 49,15, og Jesus samanliknar seg med ei høne i Luk 13,34. Eg meiner òg at det er saksavarande å oversetja det greske "adelfos" til søskens mange stader.
- Eg synst òg det er sakssvarande at t.d. at alle tre likningane i Luk 15 blir med i dei offisielle tekstrekkene, slik at òg midtlikninga om kvinna og sølpengane blir brukt.
- Eg veit òg at språk er foranderleg og at liturgiske ord og uttrykk ikkje nødvendigvis kommuniserer heilt det same som dei gjorde

ved førre gudstenestereform. Eit uttrykk skiftar ofte tyding over tid. "Sykkel" for oss i dag er ikkje det same som ballongdekk, breitt sete med spiralfjøring og berre eitt gir.

Våre ord er metaforar

Kva er ein riktig omtale og tiltale av Gud? Kven er Gud? Våre ord om Gud er metaforar. Den saka er grei. Men er det då fritt fram å bruka kva slags ord om Gud som helst? Nei, metaforane er meint å kommunisera visse sanningar og kan ikkje bytast ut fritt. Det ligg openberring sjølv i metaforane. Vi er bundne av det Jesus (profetane og apostlane) har sagt. Jesus og apostlane kalla Gud for Far veldig ofte. Hovudnamnet er Far. Då Jesus lærte oss sjølve grunnbona i kristen tru lærte han oss å tiltala Gud: "Vår Far" (Matt 6,9). Ei kjapp oppteljing viser at Jesus brukar "Far" om Gud 15 gonger berre i Bergpreika. Jesus brukar "Far" om Gud påfallande hyppig seinare i Matteusevangeliet òg. Etter det slutta eg å telja. Eg merkar meg at Jesus brukar "Far" om Gud mykje oftare enn det GT gjer.

Eit døme på korleis "Far" blir brukt for å definira kva for ein gud kyrkjelyden i det pluralistiske Korint trur på, finn vi i 1 Kor 8,5-6. Av alle gudar i det pluralistiske samfunnet, så finst det éin: kven då? Far. "Far" fungerer her som ein hovudidentitetsmarkør på vår Gud. Ef 3,14-15 er òg eit studium verd i denne sammenhengen.

Sjølv om "Far" er ein metafor, og Gud har

moderlege trekk, så gir ikkje Jesus og apostlane oss grunn til å kalla Gud for mor. Gud har av ein eller annan grunn ikkje valt å presentera seg slik, og det er vi berre nøydt til å forholda oss til. Sjølvsgått kan vi spekulera i kvifor Jesus kalla Gud for "Far" og ikkje for "Mor", og visst kan vi ha nokre teoriar om det, men det blir spekulativt.

Kvifor blei Logos inkarnert som mann og ikkje som dame? Veit ikkje, men eg må berre forholda meg til at Gud valde å gjera det slik.

Ein personleg Gud

Gud er ein person, eller tre personar. Dette er eit viktig kriterium for tiltale av Gud. Riktig nok kan ein seia at formelen "Skaparen, Frigjeraren og Livgjevaren" kommuniserer personlege trekk. Problemet med den formelen er at han opnar for modalisme, sidan formelen ikkje tydeleg kommuniserer at det er tre forskjellige personar som er til same tid, dette spesielt sidan alle tre guddomspersonane deltek i alle kvarandre sine handlingar (skapning, frelse og livgjeving) og dermed blir det uklart kva slags relasjon desse tre titlane har.¹

Vidare er "Skapar, Frigjerar, Livgjevar" nærmast yrkestitlar og meir handlingsorienterte enn relasjonsorienterte. Ein får meir inntrykk av eit arbeidsfellesskap. Dermed blir heile poenget med at "Gud er kjærleik" (i Joh 4,8) svekka. Det at Gud er evig kjærleik i sitt vesen, blir svekka viss vi tenkjer oss Gud som eit arbeidsfellesskap. "Far, Son og Ande" uttrykker ein evig indre trinitarisk relasjon. Gud har ein evig relasjon til seg sjølv. "Skapar, Frigjerar og Livgjevar" derimot uttrykker fremst ein relasjon/arbeidsfellesskap i forhold til skaparverket og mennesket, og dermed får omtalen av Gud eit skjær av at Guds namn og vesen har blitt avhengig av oss.

Dessutan kan det få konsekvensar for oss som er skapt i Guds bilde, og som strevar med "å gjera-identitet". "Å vera-identiteten" blir svakare av "Skapar, Frigjerar, Livgivar"-formelen. Eit kollegafellesskap er ikkje det same som ein familielasjon.

Far, Son og Ande - er det metaforar? Ja, men det er ikkje uvesentleg kva slags metaforar vi brukar. Nettopp for å kunna halda fast på at Gud er kjærleik, er det viktig å ikkje opna opp

for modalisme (modalismen er for øvrigt avist som vranglære i oldkyrkja), men bruka ord som forhindrar eit inntrykk av at Guds tre personar blir oppfata som éin.

Herre

Bakgrunnen for den hyppige bruken av Herre i NT finn vi i GT: Adonai (kyrios) blir brukt i staden for JHWH, fordi JHWH var så heilag at det ikkje kunne uttalast. Jesus sjølv går god for at han er Herre (Kyrios) og Meister (Joh 13,13). Herre er brukt flittig om Jesus i NT.

Det at Jesus blir anerkjent som Herre er eit hovudkriterium på om vi har Den heilage Ande (i Kor 12,3). Paulus nemner til og med som frelseskriterium det at Jesus blir kalla "Herre" med munnen vår (Rom 10,9-10).² I Kor 8,5-6 viser at midt i eit pluralistisk samfunn er "Far" og "Herre" sjølvé hovud-identitetsmarkørane for kristen tru. Ein kan ikkje svekka identitetsmarkørar utan at det får konsekvensar for innhaldet i trua.

Måten vår oppstadne Herre blir møtt på i NT, tyder heller ikkje på at "Herre" skulle vera ein tom metafor: Peter, Jakob og Johannes blei svimeslått av Jesus sine skinande klede (Matt 17), vaktmennene ved grava hadde ikkje ei god stund då Jesus kom ut (Matt 28), Paulus fall ned som død på vegen til Damaskus (Apg 9) og Johannes på Patmos like eins (Op 1).

Det å starta gudstenesta med "Lat oss vera stille for Gud" i staden for "Lat oss vera stille for Herren" er difor ei underkommunisering av kven det er vi skal møta i gudstenesta. Endå verre blir det at sluttorda etter tekstlesingane i det nye forslaget har fjerna "Slik lyder Herrrens ord." Ein Gud som ikkje har autoritet - kva slags Gud er det? Er det vi sjølvé som har gjort oss like Gud då? Kva er poenget med å ha ein gud?

Ein sjælesorgjjerisk konsekvens av å svekka bruken av "Herre" blir oppgåva med å definera kva som er mennesket sitt ansvar og ikkje. Vi menneske har ikkje godt av å ta ansvar for alt og alle. Kan vi leggja ansvaret for ting vi ikkje skal ha ansvaret for, hos ein som verkeleg er Herre og har all makt i himmel og på jord (Matt 28,20), så blir det enklare for oss verkeleg å ta ansvar for det vi skal ha ansvaret for. Men om "Herre" og alt det denne metaforen kommuniserer av autoritet blir problematisert,

kven skal vi då leggja ansvaret hos? Vi må då bera mykje meir sjølve, og då blir kristen tru med ein gong eit par hakk meir aktivistisk - og strevsam.

Den problematiske premissen

Etter det eg har fått med meg i samtalen rundt denne saka, er det ein problematisk premiss som ikkje er tilstrekkeleg tydeleggjort. Det blir påstått at sidan Gud ofte blir presentert i maskuline kategoriar, så verkar det framandgjerande for kvinner. Ok, mange kvinner gir uttrykk for dette, og det har eg ingen problem med å skjøna. Men neste avgjerande spørsmål har eg derimot ikkje sett blitt drøfta nokon plass så langt, nemleg: Kva gjer omtale av Gud i maskuline kategoriar med menn då?

No kan eg berre svara for meg sjølv, men bruken av "Himmelsk Far", "Herre" eller noko av dei andre maskuline eller patriarkalske uttrykka skaper jammen ikkje mykje identifisering i meg heller, om eg er aldri så mykje mann. Det hadde vore lettare å identifisera meg med Gud om han hadde blitt presentert som Mor, sjølv om eg er mann. Eg har ligge i livmora til mor mi akkurat som alle kvinner, og eg har blitt amma av ei kvinne akkurat som (nesten) alle kvinner. Ikkje rart at "mor" er ein viktig identifikasjonsfaktor for alle menneske.

Eg har budd på høgsletta i Peru der folk dyrkar Moder Jord. Både menn og kvinner identifiserer seg med Moder Jord, kanskje mennene i større grad enn kvinnene.

Slik eg ser det, så er problemet med inkluderande språk ikkje at kvinner ofte gir uttrykk for at dei manglar identifikasjon med Gud. Problemets heller at det i liten grad blir drøfta kvifor ikkje menn gjer det heller. Problemets med inkluderande språk er at det i vår kulturkrins har blitt så viktig å kunna identifisera seg med Gud. Skal vi det? Nei, eg trur faktisk at det er det som er poenget med mange av termane Gud presenterer seg ved. Det er tydelege grenser for kor langt vi kan gå i å identifisera oss med Gud. Gud er større, og Gud er annleis.

Kva då med Jesus? Skal vi ikkje identifisera oss med han? Jau, det skal vi, fordi han identifiserte seg med oss og blei oss lik, anten vi no er jødar okkuperte av romarane, postmoderne

menneske i Noreg eller fattige bønder i Andesfjella.

Men, og dette er viktig: Inkarnasjonen inneber at Logos blei menneske, men utan å opphøyr å vera Gud. Jesus er eit sant menneske, men ikkje berre eit menneske. Jesus er både Gud og menneske, og difor kan vår identifikasjon med han aldri bli grenselaus.

Dette blir tydeleg då Jesus vaskar føtene til lærersveinane og står fram som ein tenar, ein slave, men han er likevel Herre og Meister (Joh 13,13). Ser vi på hymnen i Fil 2,6-11, så er det riktig at vi eksplisitt blir oppfordra til identifikasjon med Jesus i Fil 2,5, men der er noko som sprengjer identifikasjonen likevel. Hymnen tek til på topp: Han var i Guds skapnad. Så gjekk han ned og identifiserte seg med oss og vart lydig til døden, men deretter steig han opp igjen. Den same hymnen som snakkar mest tydeleg om Jesus som tenar, sluttar med "Jesus er Herre"-teologi opphøgd i annan eller tredje!!

Sjølv i det avsnittet der Jesus står mest tydeleg fram som tenar, og der vi eksplisitt blir oppfordra til å ha same sinnelaget som Jesus sjølv, så tilseier heilskapen i hymnen at Jesus er Herre og så høgt oppe at vi og alle andre skal bøya kne for han likevel.

Eit sjelesørgjerisk aspekt på dette er at gudstenesta skal hjelpe oss til å møta vår Gud og Herre. Det å møta ein herre inneber alltid ein risiko sjølv om det er ein god Herre vi møter. Det å møta ein herre inneber nemleg alltid at vi må avstå frå autoritet. Det har alltid vore skummelt å gjera det, og i vår kulturkrins har det ikkje blitt enklare etter at vi har teke til å snakka offentleg om alle maktmisbruk som har skjedd og skjer i Guds og diverse andre sine namn.³ Samtidig er det mange si erfaring at det er ved å bøya seg for Gud vår Herre at vi kan bli verkeleg frie (sml Joh 8,31-36).

Jesus har aldri lagt skjul på at han forventar at vi må leggja av oss ein god del for å finna livet. "Gå inn gjennom den tronge porten!" (Matt 7,13a), sa han. Han sa òg: "For den som vil berga livet sitt, skal mista det. Men den som mistar livet sitt for mi skuld, han skal finna det." (Matt 16,25)

Ein god gudstenesteliturgi skal hjelpa oss på ein varsam måte til å øva på å bøya oss for Herren, slik at vi kan bli frie som menneske og

slik at det ikkje blir eit sjokk for oss å bøya kne for Herranes Herre til slutt (Fil 2,11).

Autoritetsspørsmålet

Vi har arva den kristne trua frå Jesus Kristus via dei generasjonane som har levd før oss. Kva er det vi kan forandra, og kva er det vi ikkje kan forandra i måten kristen tru blir levd og praktisert? Kvar går grensene for kva vi kan forandra i gudstenesteliturgien?

Ingen tvil om at fleire delar av den bibelske bodskapen har problematiske sider for vår kultur, men det er ikkje noko nyt. Så langt eg skjønar, har alle kulturar (historiske og nolevande) opplevd og opplever mange sider av den bibelske bodskapen som støytande. Spørsmålet er då: Kven er eg som kan forandra? Kven trur vi at vi er? Det å innföra alternative trinitariske formlar, eller å svekka bruken av "Herre", rokkar ved sentrale delar av kristen tru. Det er som å seia: "De har hørt det er sagt, men vi seier dykk." Kva slags autoritet har vi til å gjera det? Kva slags autoritet har ein komité i DnK til å føreslå slike forandringer? Kan eit demokratisk kyrkjeaval legitimisere eit eventuelt

vedtak på kyrkjemøtet om at vi frå no av omtar Gud på andre måtar enn det kristen tru alltid har gjort?

Den kristne kyrkja har bøygde seg for Jesus sin autoritet, sjølv om han hadde langt høgare tankar om seg sjølv enn nokon annan religionsstiftar eg kjennen til. Den kristne kyrkja har gjort det fordi Jesus sine mirakel, dauden hans på krossen, hans oppstode og hans etiske standardar var så spesielle at det inngå tillit. Difor blei han kalla "Herre". Kva slags autoritet i dagens kyrkjeliv er det som har ambisjonar om å måla seg med eller overgå Jesus sin?

Inkluderande hensikt, men ekskluderande resultat

Arbeidet med å innföra "inkluderande språk" i gudstenesteliturgien medfører store tap for kristen tru - så store tap at det fort blir problematisk å delta i gudstenester prega av slikt språk. På denne måten får den inkluderande språkbruken ein utilsikta konsekvens. Den blir ekskluderande. Og det var vel ikkje hensikten.

FRA BOKFRONTEN

Barnet i trosopplæringen

Pedagogiske og teologiske refleksjoner over barneteologi, spiritualitet og livssyn.

Sagberg, Sturla (red): Prismet bok nr. 2;
Oslo: IKO-Forlaget 2008, 183 s.

Trosopplæringsreformen har fornyet behovet for fornynet fokus på diskusjonen om barneteologi. Barneteologi som teologi om barnet, av barnet og med barnet i sammenheng med spiritualitet og livssyn drøftes på en flerstommig måte i boka som førsteamanuensis Sturla Sagberg ved Dr. Mauds Minne Høgskole har redigert. Boka er resultatet av fagutviklingsprosjektet "Barns spiritualitet og teologi" støttet av midler fra trosopplæringssekretariatet, der teologer og pedagoger, både teoretikere og praktikere, på et symposium på Falstadcenteret i Skogn stod sentralt. Flerstommigheten tilsier at en ikke konkluderer, men drøfter åpent på basis av symposiet og to nye stemmer invitert inn etterskuddsvis fra andre land som Sverige (Sven Hartman) og Canada (Elaine Champagne).

- Hvordan forstas tro i trosopplæringen?
- Hvordan spiller ulike syn på barnet inn på opplegg, tilnærming og samtaler?
- Hvordan kommuniserer vi tro overfor barn som lever i en sekulær kultur?
- Kan en økt vektlegging av barns spiritualitet være til hjelp?
- Hva er forbilledlig ved barnet og barnets forhold til Gud?
- Er det å være barn en egenskap eller en aldersfase?

- Barndommens tro skal den ikke vokse?
- Hva gjør vi med asymmetrien i forholdet mellom voksne og barn?

Dette er noen av spørsmålene som reises på en leseverdig og interessevekkende måte i nært kontaktt med praksis.

Boka er todelt. Grunnlagstenkning omkring barneteologi og spiritualitet utgjør første del, en diskusjon av barneteologi som teologi om barnet og av barnet, mens eksempler på tilrettelegging av trosopplæring utgjør den andre (didaktikk). Her finner vi i hovedsak eksempler på og vurderinger av trosopplæringsstiltak, altså en teologi med barnet. Alle eksemplene vektlegger barns aktive deltakelse i ulike sammenhenger: i gudstjenestearbeid (Tormod Sikkeland), i deltakelsen i nattverden med fokus på opplevelsen av og ønsker for nattverdsliturgien (Vigdis Aanderaa Aakre), i Gudsrikeleken fra Jerome Berrymans *Godly Play* didaktikk (Rune Øystese) og Den store tenkepausen (Elaine Champagne).

Den første delen er mest omfangsrik og henter drøfting av barneteologi fra mange kilder innenfor teologi og moderne teori om spiritualitet.

Den innledes med en tankevekkende artikkel av Elisabeth Tveito Johnsen om et empirisk studium av et trosopplæringsprosjekt, der de

beste barneteologiske intensjoner (teologi om barnet) og utvikling av en selvstendig barnlig tro (teologi av barnet) fører til at voksne framstår som forlegne på den kristne tradisjon sine vegne og formidlingen uteblir. Hun spør om utvikling hos barnet kan skje uten input og stimuli (teologi for barnet)? En kritikk av barneteologisk tradisjon i norsk sammenheng (Stålslett og Kaul) reises. Derved er hovedtema satt i relasjon til empirisk erfaring fra første stund i denne boken.

Sagberg skriver innsiktsfullt om den økende interessen for barns spiritualitet og åndelighet innenfor mange fagfelt og presenterer en forskningsoversikt som er nyttig for trosopplæringen. For eksempel kan zoologen se på spiritualiteten som menneskets evne til å overleve, psykologen som relasjonell bevissthet, psykiateren som en pilegrimsreise og teologen som deltakelsen i Guds forløsende relasjoner til verden. Sagberg hevder at åndeligheten er både allmenn og religiøs, at den er allmenn før den blir partikulær religiøs i møte med kulturelle skript for spirituell utvikling og språklig gjøring. Han argumenterer for å se spiritualiteten som en kompetanse eller en type intelligens. I sammenheng med trosopplæring ser han fordelen i at barns spiritualitet både er mer levende og åpen enn voksnes, og slik er barn til hjelp for de voksne. Han drøfter moderne spiritualitetsforskning i forhold til Den norske kirkes trosopplæring. Kapittelet bringer mye nytt materiale, og det er meget prisverdig, men det savnes en tydelig tråd gjennom en klarere forfatterstemme.

Marianne Bergsjø Gammelsæter gir innblikk i sitt arbeid med masteroppgaven om barneteologi og drøfter i særlig grad forholdet mellom en teologi *om* og *av* barnet - og argumenterer for en nødvendig sammenheng mellom de to. Sven Hartman er invitert bidragsyter i boka for å gi innblikk i svensk forskning på barns livsspørsmål. Han påviser det han kaller barns "mitt-emellan-tro", det vil si en tro som verken er en helt ikke-religiøs tro eller en tradisjonelt religiøs tro. Dette bidraget støtter opp om Sagbergs resonnement.

Deretter presenterer Astrid Ramsfjell sitt arbeid med didaktisk samtalelitteratur, der didaktikk brukes i ensidig negativ betydning om litteratur som gir fastlagte svar på spørsmål

barna kanskje slett ikke selv stiller. Dette er litteratur der den voksne står sammen med teksten i møte med barnet, i stedet for å stå sammen med barnet i møte med livets store mysterier - de spørsmål ingen enkelt kan besvare. Å anvende didaktikkbegrepet i ensidig negativ betydning om det hun andre steder kaller lukkede fortellinger, er misvisende overfor didaktikk som et bredt og anerkjent fagfelt av både empiriske og preskriptive studier. Hun bruker Kari Vinjes fortellinger som eksempler.

Odd Ketil Sæbø går i sitt kapittel "Når barnet utfordrer teologien" inn i en diskusjon av *Hva det forbilledlige ved barnets tro består i* ved å gjøre bruk av Magnus Malms teologi slik denne framstår i hans rike og mangfoldige (ikke-akademiske) forfatterskap. Han har altså ikke en enhetlig barneteologi, men Sæbø leser ut en barneteologi. Dette gjør han i relasjon til andre oppfatninger. Malm gir materiale til å argumentere for barnets forbilledlige funksjon når det gjelder tro ved å framheve deres umiddelbare evne til å motta Gud med hele kroppen uten å gardere seg. Han har en grunnleggende ikke-gnostisk theologisk tilnærming og mener at menneskets hybris (overmot) er dets arvesynd. Han unngår likevel å idyllisere den naive barnetro. Troen må vokse med den voksne. Sæbø spør i forlengelsen av dette om vi bør forbeholde begrepet barneteologi til en teologi *om* barnet, fordi en barneteologi om teologien av/fra barnet i seg selv er et intellektualistisk begrep.

Boka har en del orddelingsfeil som forstyrre flyten i lesningen: liv-stolknинг og trosopplevelse (i forordet), d-ette (s. 19), spennvidden (s. 60), hverdagse-pisode (s 94), trosopplæringen (s. 98), Ren-svik (s. 122) og fastetiden (s.161).

Boka gir et faglig, reflektert og mange-stemmig bidrag til diskusjonen om hva vi mener med barneteologi. Den gir også innsyn i gode didaktiske tenkemåter for trosopplæringen. Boka anbefales som nødvendig og nyttig lesning for alle oss som deltar i trosopplæringen, "vår kirkes viktigste arbeid!" (sitat fra side 5).

Heid Leganger-Krogstad

SØNDAGSTEKSTEN

Ernst-Modest Herdieckerhoff, Hilde Barsnes, Tore Skjæveland og Ingvild H. Mydske Fallegård

16. søndag etter pinse

20. september 2009

Matteus 6, 24-34

1. Finanskrisje og andre uhumskheter:

Det er nå snart et år siden at det store tema kom opp i media. I perioder har det kunnet se ut som om det ikke fantes annet å skrive om enn "finanskrisen". Det er naturlig at det ble tatt opp, for mange mennesker ble bekymret. Fremtiden så usikker ut. For hva skal vi gjøre når oljeformuen tar slutt. Hvordan skal det bli når jeg blir eldre? Klarer jeg å holde velstandsnivået jeg har lagt meg på? Og tenk om staten ble blakk. Hva da med sykehjemsplasser og annen velferd? Den nylig påbegynte valgkampen fyret opp under disse bekymringene, og alle partiene er med.

I løpet av de siste månedene fikk vi så presentert en ny bekymring: svineinfluensaen. Den kan - så vidt jeg har forstått det - bli en alvorlig trussel, ikke bare mot den enkelte som rammes, men særlig mot hele samfunnsøkonomien.

Vi er nødt til å ta folks og medias bekymringer på alvor. Men går det an å håndtere disse bekymringene på en måte at ikke gudstroen i realiteten forsvinner?

2. Å velge vei:

Dagens tekst leder oss inn i Jesu verden, og hans verden er alltid en ny verden med uvante tanker. Vi befinner oss midt i Jesu bergpreken. I sin helhet er bergprekenen en programmatisk tale om loven og profetene i lys av det kommende Guds rike. Og det er kanskje predikantens viktigste oppgave i dag: å tolke livet med all dets utfordringer i lys av Guds rike. Jesus fremstår som Guds sønn og menneskenes lærer. Mange forskjellige tema tas

opp. Fellesnevneren for både saligprisningene (5, 3-12), antiteser (5, 21-48), Fadervår (6, 7-15) og læresetninger (6,16-7,11) er den sanne rettfærdighet.

Prekenteksten står så i et større avsnitt av læresetninger. Andre og tredje handler om forholdet til eiendom (19-24) respektive mangel på eiendom (25-34). Begge situasjoner kan prege livet slik at Gud kan havne utenfor hverdagen. Både rikdom og fattigdom kan føre til at fokus rettes bort fra Gud og over til eiendommen eller mangel på den. Begge deler munner i sin ytterste konsekvens ut til avgudsdyrkelse. Til syvende og sist handler alt om hvor vidt jeg i alle situasjoner klarer å stole på Gud. Derfor er det naturlig at Jesus peker på det første bud: "Du skal ikke ha andre Guder enn meg". Dypest sett handler også bekymringer om spørsmålet hvem som styrer livet, og hvem gudstjenesten min rettes mot: Gud eller Mammon?

Opprinnelig er mammon et nøytralt ord for rikdom eller formue. Et negativt begrep blir "mammon" i det Jesus setter ordet i motsetning til Gud. Jesus stiller hørerne foran et valg: Gud eller Mammon. I denne settingen blir Mammon en avgud som forfører menneskene og leder dem bort fra sitt egentlige bestemmelsessted: Guds rike. Poenget er at mennesket ikke behøver å slite seg ut i forsøk på å skaffe seg en best mulig fremtid. Likevel må teksten ikke forstås som en oppfordring om å legge hendene i fanget. Arbeid en naturlig del av det å være menneske. Spørsmålet derimot er hva som er målet for livet. Mat og klær en nødvendighet for alle - troende og ikke troende. Det samme gjelder spørsmålet om fremtiden. Men for den troende har perspektivet på fremtiden forandret seg: livets mål er Guds rike.

3. Å sikre fremtiden:

Som teolog har jeg ikke kompetanse til å si noe om landets fremtidige økonomiske utvikling eller den enkeltes økonomiske fremtid. Ikke har jeg kompetanse på hvordan en helsetrussel vil utarte seg eller hva som må gjøres for å hindre smitte. Her er jeg avhengig av ekspertere. Det som imidlertid er predikantens oppgave i denne sammenhengen er å peke på Guds løfte: at han sørger for oss uansett, i livet og i døden. Det kan hjelpe oss alle å vende blikket - bort fra problemene og til mulighetene. Heller ikke kan vi som prester fordomme alle fremtidsplaner som mennesker i menigheten har. Det som en teolog imidlertid kan si noe om, er selve fremtiden. Mange som gjør seg tanker, ser ikke videre enn til døden. I beste fall tenker vi på den tiden ektefellen eventuelt har igjen etter at en selv er borte. Det er i utgangspunkt ikke noe negativt ved det, for en slik måte å tenke på har med nestekjærighet å gjøre. Men i all bekymring om fremtiden må vi ikke glemme at den troendes fremtid ikke ender ved graven. Teologisk sett er livet i denne verden bare den minste delen av fremtiden.

Gud har allerede sikret oss en fremtid som rekker langt videre enn til graven. Derfor sto Jesus opp fra de døde. Det gjelder ikke miste denne siden av saken av synet. Spørsmålet om fremtiden får altså en ny dimensjon: hvordan kan vi sikre den fremtiden som Jesus har åpnet for oss, fremtiden som ikke en gang døden kan ødelegge, fremtiden i Guds rike? Her er det bare en vei: Jesus Kristus. Han er den som har åpnet veien ut fra døden og inn til livet for menneskene. På denne veien ønsker han å lede sin kirke. Derfor døde han, derfor stod han opp, derfor inviterer han oss til å følge etter ham.

I det vi hører teksten fra Mt 6 stilles vi overfor et grunnleggende vei- og verdivalg. Det handler rett og slett om det første bud - du skal ikke ha andre guder enn meg! I alle tanker og planer for fremtiden er vi nødt til å ta dette valget først. Gud eller avgud! Og når denne avgjørelsen er tatt, når Kristus er den som leder an, da kan jeg begynne å tenke på hvordan jeg ordner økonomien i denne verden slik at jeg har det jeg trenger også om 10, 20 eller 30 år - dersom jeg får leve så lenge. Men når denne

grunnleggende avgjørelsen først er tatt vet jeg samtidig at en god fremtid ikke er avhengig av materielle ting, men av Guds kjærlighet, nåde og godhet. Bare det kan gi menigheten en sikker fremtid.

4. Å møte fremtidens Gud:

Hva vil fremtiden føre med seg? For meg, for barn, for familie og venner? Mange tanker stiger opp når vi begynner å tenke på fremtiden, og iblant vokser tankene seg til store bekymringer. Gudstjenesten skal vitne om at de troende har mye godt i vente uansett hvordan livet blir. Målet for gudstjenesten kan ikke være å oppfordre de troende til et umulig valg: Gud eller livsforsikring! Gud eller influensa-vaksine! Derimot skal vi oppmuntre menigheten til å ha tillit til Guds omsorg uansett. 1. Peter 5, 7 kan være et motto for gudstjenesten i sin helhet: "Kast alle bekymringer på Ham, for han har omsorg for dere." I møte med bekymringer om fremtiden, må det forkynnes at Gud har åpnet en ny fremtid.

Den røde tråden som går gjennom guds-tjenesten kan da bare være takknemlighet for Guds omsorg for oss og alle mennesker.

Salmer som kan brukes denne søndagen, er mange. Et helt kapittel i salmebøkene våre heter "Guds omsorg" (295-320+ 047-056). Jeg kan tenke meg følgende salmeliste:

- 578 - Gud, riv oss ut av tidens jag
- 303 - Sørg du for meg, Fader kjær
- 053 - Jeg er trygg hos deg
- 877 - Søk først Guds rike
- 710 - Vi rekker våre hender frem
(før nattverd)
- 295 - Vår Gud han er så fast en borg
(under nattverd)
- 299 - Nå la oss takke Gud

En god dåpssalme i forhold til dagens tema er 487 - Ingen er så trygg i fare.

ERNST-MODEST HERDIECKERHOFF
Spr., Skårer

17. søndag etter pinse

27. september 2009

Første lesetekst

Hos 6,1-3

Andre lesetekst

2 Tim 1,9-12a

Prekentekst

Joh 11,17-27.37-44

Høstens påskedag

Jeg er utrolig glad i denne overskriften. Idet høsten sniker seg inn på oss, og den deilige sommeren er ugienkallelig over, da kan vi snakke om oppstandelse og liv, og våren kommer litt nærmere denne søndagen.

Den som tror på meg, skal leve om han enn dør. Og hver den som lever og tror på meg, skal aldri i evighet dø. Tror du dette?»

Ja, Herre, sa Marta.

Vi er gitt et løfte, og i dette løfte ligger håpet. Men alle våre erfaringer stopper der Marta og Maria var, ved graven til sin døde bror. Ingen av oss har opplevd det vi får høre om senere i fortellingen. Mennesker forlater oss og dør, og der stopper vår erfaring. Men vi går til våre gravsteder med tro og håp. Jesus har vist oss at det er mulig, at det går an å tro på oppstandelsen, at vi skal få et nytt liv. Jesus viste det da han kalte Lazarus tilbake til livet etter at han hadde vært død i 4 dager, og han kom gående ut av graven med sitt liksvøp på seg, på hender, føtter og ansikt. Jesus sier: "Løs ham og la ham gå." Lazarus ble løst fra dødens makt, og sløret kunne tas bort fra hans øyne, slik at han kunne se. Den han får se når sløret blir tatt bort, er sin redningsmann Jesus. Denne fortellingen gir oss en konkret og kroppslig forståelse av å få stå opp til et liv også etter døden. Det hjelper oss å skjonne at dette er mulig. Slik skal det også være når vi en gang selv avslutter livet her og dør. Da skal vi også, som Lazarus, bli kalt ut av vår egen grav, sløret skal tas bort fra våre øyne, og vi skal få se Jesus vår redningsmann. Det er for stort for vår tanke, og det er vanskelig å ta inn. Men løfte er like sterkt og sant allikevel.

Den som tror på meg, skal leve om han enn dør. Og hver den som lever og tror på meg, skal aldri i evighet dø. Tror du dette?»

Vår bønn er at vi alle kan svare sammen med Marta: Ja, Herre.

Til teksten om oppstandelsen og livet

Vers 17-20: Johannes har tatt detaljen om at de var i Betania, fra sin egen kilde, men legger til at mange var kommet fra Jerusalem for å være sammen med Marta og Maria i sorgen over broren. Dermed får vi sammenhengen tilbake til autoritetene i Jerusalem. Siden Lazarus hadde vært død i 4 dager, kunne ingen stille spørsmålstege ved om han virkelig var død og måtte vekkes til liv igjen ved et under.

Vers 21: Marta gir stemme til skuffelsen og forventningen som både hun og de andre hadde. "Herre, hadde du vært her!" For en som kunne gjøre mirakel, skulle kunne ha helbredet Lazarus. Marta kommer så med en uforbeholden trosbekjennelse til Jesus, og at hans makt kommer fra Gud. Til forskjell fra mange av de andre, som er i stor undring over Jesus sine gjerninger, men er i tvil om hans identitet.

Vers 23: «Din bror skal stå opp,» sier Jesus. Martas respons er en tro på den eskatologiske oppstandelse fra de døde. Se også Joh 5,28-29 og Joh 4,25.

Vers 25-26: På Martas bekjennelse følger "jeg er oppstandelsen og livet" og 25b-26b forklarer om oppstandelsen og livet i form av et løfte om liv til alle som tror. Ordet oppstandelse (anastasis) blir bare brukt her og i forbindelse med fremtidig oppstandelse, 5,29. Uttrykket oppstandelsen og livet settes sammen med et tradisjonelt begrep hos Johannes for Jesus, "liv".

Vers 27: Du er Messias, Guds Sønn, han som skal komme til verden.» Disse ordene peker ikke tilbake på det Jesus nettopp har åpenbart, men er en av tre kristologiske bekreftelser som er i evangeliet.

Vers 28-36: Den oppsatte prekenteksten hopper over den delen av historien som forteller om Marias møte med Jesus. Når Jesus ser hennes sorg og alle rundt henne, så gråter han sammen med dem og ber dem ta ham med til gravstedet.

Den går inn igjen i vers 37: Der møter vi igjen forventningene og litt bebreidelser fra folket om at han kunne da ha kommet og helbredet Lazarus.

Vers 39: «det lukter alt av ham. Han har jo ligget fire dager i graven.» Jesus sin befaling om å ta steinen bort gir oss enda en påmin-

nelse om hvor lenge Lazarus har vært død og ligget i graven.

Vers 40: "Sa jeg deg ikke at hvis du tror, skal du se Guds herlighet." Bare disiplene hadde fått vite at Lazarus sin død var for at de skulle se Guds herlighet. (vers 4)

Vers 41b-42: Når Jesus ber, er det alltid et uttrykk for hans nære forhold til Faderen. Vi har allerede fått vite at Faderen har gitt Jesus "liv". Evangelisten gir oss en forklaring på at bønnen er for at folket skal kunne tro at Faderen har sendt ham, Jesus, sin sønn. Vi får også en gjentakelse av Martas ord i vers 22, om at Gud vil gi ham alt det han ber om, og at Jesus alltid gjør Guds vilje.

Vers 43-44: Etter at all tolkningen av det som skulle skje, er gjort, får vi bare en kort fortelling om mirakelet, og vi får vite at det virkelig har skjedd.

Vers 43: "Så ropte han med høy röst: «Lazarus, kom ut!» Hendelsen henter ord fra 5,28-29; "den time kommer da alle de som er i gravene, skal høre hans röst. De skal komme fram, og de som har gjort det gode, skal stå opp til livet, men de som har gjort det onde, skal stå opp til dom."

Slik hører Lazarus Jesu stemme og kommer ut til liv.

Preken

Marta, Maria og Lazarus

En søskenflokk midt i livet. Midt i glede og sørger. Hvile og utfordringer. Liv og død. Familie og vennskap er viktige, og med følelser av glede, skuffelse, irritasjon, frustrasjon, sorg og fortvilelse. De trodde og hadde tillit til Jesus, men samtidig hadde han ikke innfridd deres forventninger. Han gjorde ikke det de bad ham om, i første omgang. Men han gav dem svar på bønn, på sin egen måte og annerledes enn deres opprinnelige forventingar.

Her kan vi kjenne oss igjen, noen og hver.

Livet og livet!

Vårt liv er tidsbegrenset her, og våre liv er en fantastisk mulighet til å si "Ja, Herre", si ja til Guds kjærlighet. Vår død er å komme hjem til denne kjærligheten. De fleste av oss forsøker så godt vi kan å utsette det å dra hjem til Gud så lenge som mulig. Det er en god ting. Vi er skapt med en enorm livskraft i oss, og så lenge vi er

her på jorden, er det også her vi skal være. Vi blir allikevel i møte med denne teksten utfordret til å se våre liv litt ovenfra. Jesus kom for å gi oss fullstendig fellesskap med Gud, ved å gi oss del i hans død og oppstandelse; hva mer kan vi da ønske oss enn å forlate våre kropper her og kunne få være sammen med vår Gud i evighet. Men vi er kallet til å være her på jorden, til å ta vare på våre liv, kropper og relasjoner og til å være Jesu munn, hender og føtter i verden. Det er et veldig meningsfullt oppdrag, men når tiden kommer skal vi ikke bare sørge over at vi skal forlate dette livet, men også glede oss til å komme hjem til Jesus, han som er oppstandelsen og livet.

Det er ikke så lett å snakke om vår egen død. Vi vil helst holde det på avstand; andres er litt bedre. Men denne søndagen gir oss en mulighet til å tørre å sette ord på dette som kanskje er litt vanskelig å snakke om, slik at vi kan finne en trygghet å hvile i midt i det ukjente landskapet som døden bringer med seg. Vi kan få kjenne at Gud kan fylle oss med sin fred - noe å holde fast i mens vi lever her og ønsker å leve her, i tillegg til at vi ser frem mot å møte Jesus. Vi lever midt i begge deler, og det er helt i orden å kjenne på begge deler.

Med frykt og stor glede

Det er mange ting vi er redde for i møte med døden. Vi er redde for det ukjente. Det fyller oss også med sorg at vi skal forlate våre kjære. Vi vet at det er slik at frykt gjør at vi gjerne lager murer rundt oss eller stenger oss inne, og noen ganger hindrer vår frykt for døden oss i å leve her. Men om vi kan finne trygghet til å leve med det ukjente, slik vi finner holdepunkter i tilværelsen her, så kan det gjøre det lettere for oss. Hva gir oss trygghet i møte med døden? Jesu løfter, at vi aldri skal være alene, for han vil gå med oss, at vi skal bli tatt vare på, og at vi skal ha det godt. Jesus har bevist sin kjærlighet til oss på en slik måte at vi skal slippe å tvile på den.

Løfter

Jesus gir oss sterke og tydelige løfter. «Jeg er oppstandelsen og livet. Den som tror på meg, skal leve om han enn dør. Og hver den som lever og tror på meg, skal aldri i evighet dø. Tror du dette?» "Ja, Herre," sa Marta. Når vi

skal preke over denne teksten, skulle jeg ønske at vi alle kunne preke sånn at alle som sitter å hører på, får lyst til å si "Ja, Herre!" Fortellingen om Lazarus kan gi oss frimodighet til å tro det utrolige. Jesus skjønte at han ikke bare kunne snakke om dette, at det ville bli for vanskelig for oss å gripe det, for utrolig for vår tanke. Denne teksten viser oss akkurat det som skal skje med oss alle. Vi skal få komme ut til et nytt liv. Døden er ikke bare en slutt, men også en begynnelse. Jesus har gjort det slik at døden ikke er et punktum, men et komma, og vi kan forventningsfulle glede oss til fortsettelsen. Kjærligheten er sterkere enn døden.

Prekenskisse

Et fint sted å starte er nettopp hos den lille familien i Betania, for der tror jeg mange av oss kan kjenne oss igjen i forskjellig ting - for så å dra tråden videre derfra til å snakke om liv og død, om vår egen død, om frykten og løftene og hva som gir oss trygghet og holdepunkter i livet og i døden.

La oss avslutte slik at menigheten får lyst til å si "Ja, Herre," på spørsmålet "Tror du dette?" Troen er nøkkelen til livet.

Til gudstjenesten

Her er noen forslag til salmer som kan plukkes fra, til denne søndagen. Salmer 97, 23, 24, 63, 91. Norsk Salmebok 187, 195, 196, 331, 479, 493, 808, 843, 863.

HILDE BARSNES
Sjømannsprest i New York

18. sundag etter pinse

4. oktober 2009

Preiketekst: Rom 14,1-8

Jes 1,12-17; Mark 2,18-28

Dagen

Tekstane for dagen har eit felles tema: forholdet mellom det indre og det ytre i gudsdyrkings. I Jesaja 1 er det klage over gagnlause offer og høgtidsfeiring samtidig med vonde gjerningar, i Markus 2 er det spørsmål om den rette tid for faste, og i Romarane 14 er det dei svake og dei sterke i spørsmålet om mat og dagar. Kollektbøna bed om at kyrkjelyden ikkje må vera bunden av folkemeining og menneskebod, men kunna samlast som "dine frie born i tilbeding og takk".

Teksten

Preiketeksten er frå formaningsdelen av Romarbrevet; 12,1-15,13. Dei to første kapitla her omhandlar allmenne formaningar om det kristne livet, forholdet til styresmakter og forholdet til lova, men i kap 14 og 15,1-13 går Paulus inn på eit konkret problem i forholdet mellom to grupper. Teksten er formaning/sjelesorg til ein kyrkjelyd som er splitta i synet på adiafora, dei område der Guds ord korkje forbyr eller påbyr. Når Paulus formanar, er det viktig for han å understreka den kristne fridomen og samtidig åtvara mot mis bruk jfr. Gal 5,1 og 13. Her åtvarar han i kap 13,13f mot å ta for lett på fridomen, slik at det fører til utskeiingar, og i kap 14 handlar det om den motsette grøfta, dei som er for engstelege på område som er underlagt den kristen fridomen.

Fordi romarane veit kva og kven problemet er, nemner han det ikkje i brevet. Det dreier seg ikkje om forståinga av evangeliet eller om livsførsel, for der gjev Paulus tydeleg beskjed, men om kor vidt ein kan eta kjøt og vin, v 21, og om helgedagar. Liknande problemstilling møter me i 1. Kor 8 om offerkjøt. Kanskje er det ei motsetning omkring gudstenesta mellom eit heidningkristent fleirtal som kallar seg sjølv dei sterke, og eit jødekristent mindretal som vert kalla dei svake.

Her møter me Paulus som sjelesørgjar som er oppatt av å ta vare på både grupper. Han dikterer ikkje ei bestemt løysing, for ansvaret

for den einskilde sin haldning og handlingar ligg hjå ein sjølv. Fordi alle skal stå til rette for Gud, må det ein gjer, skje etter eiga overtyding framfor Gud og utan å døma andre.

I v 1 påbryr han med imperativ: Ta imot den svake, same ord (proslambano) som er bruksom at Gud tar imot, i v 3b. Nettopp fordi Gud har tatt imot den andre, skal ein gjera det same utan å døma og utan å sjå ned på. Dette er eit viktig poeng som han kjem attende til i v 10-13.

Paulus grunngjев dette i v 4 med at det er ein sak mellom den einskilde og Gud, for den kristne hører Gud til og berre Gud skal døma. Den einskilde har fridom til å gjera det han eller ho er overtydd om, v 5, det vert grunngevje i v 6 med at ein handlar slik ein gjer for å takka Gud. Ordet for å takka er evxaristeo som kanskje kan tyda på at det er noko som skjer under nattverdfeiring, gudsteneste eller felles-skapsmåltid i kyrkjelyden. I v 7 og 8 understrekjar han på nytt at det er forholdet til Herren som er det avgjerande, korkje i livet eller døden er ein kristen bestemt av omsynet til seg sjølv, men av at ein tilhører Herren.

For å oppsummara kva teksten seier, slik homiletikkbøker føreskriv, vil eg seia: Paulus vil som sjelesørgjar oppmoda til at dei to gruppene bygger fellesskap på den felles grunn at dei tilhører Herren og ikkje fell for freistainga til å døma andre si tru eller sjå ned få dei som lever trua si annleis.

Preika

Korleis kan så preika gjera det same? Når Paulus er aktuell sjelesørgjar, kan predikanten og vera det og la det handla om gruppene i sin kyrkjelyd.

Ulike meiningsar i adiafora har truleg prega kristne grupper til alle tider. Mange kristenflokkar har vore prega av ein særskild livsførsel og tydelege meiningsar om adiafora: dans, musikk, moderne/utfordrande klede, kortspel, alkohol, kino og andre former for verdsleg liv. Det var jo eigentleg levereglar som skulle verna ein mot det ein hadde erfaring med var farleg for tru og liv, men omsorga hadde stivna til regelverk som sette skilje mellom grupper. Her kan ein kanskje finna personlege eller lokale eksempel. Dersom dette ikkje er eit aktuelt problem, kan ein ta opp det at der det er

ulike aldersgrupper og ulike livserfaringar representert, kan det lett dukka opp motsetningar på grunn av ulik kultur. Eller er alle like? Er alle dei "andre" borte fordi dei ikkje vart tatt imot utan å bli sett ned på av dei sterke? Det er og ei aktuell utfordring. Er det berre ein type menneske som går i kyrkja eller er det berre ein type menneske som vert tatt imot? Somme har hevda at kyrkja er for feminin og ikkje taler til menn og difor er det flest kvinner og kvinnekultur som pregar samversformene. Korleis er kjønnsforeldinga i kyrkja di? Kanskje er det ungdom som ikkje vert tatt imot, eller kanskje er det 40-åringar som manglar eller ikkje vert møtt.

Eg vil i preika ta utgangspunkt i viktige ord i teksten: Ta imot, gjera det for Herren, takka Gud, ikkje sjå ned på - og avslutta med den tanken som eg trur ligg bak, den kristne fridomen. Med trusopplæring på trappene og av omsyn til dei som er svake i bibelkunnskapen, kan det høva med eit kort exordium om Paulus og Romarbrevet før tekstlesinga.

Disposition:

o. Exordium om Paulus og om Romarbrevet før tekstlesinga

1. Ta imot - sjå menneska, finn dei konkrete utfordringane i din kyrkjelyd

2. Gjer det for Herren, og takk Gud - finn saman i tilbeding, med same Herre. Det er grunnlaget for vårt fellesskap, ikkje felles kultur.

3. Avslør freistainga, tal tydeleg om fordomming - Paulus ser at både grupper vert freista til å døma den andre, og han seier tydeleg i frå fleire gonger i kap 14: v 1, 3, 10 og 13. Dei sterke ser ned på minoritetene med ein annan religiøs kultur. Dei svake vil forakta og døma dei som ikkje bryr seg om dagar og mat. Kanskje vil me heller seia kalde blikk eller usynleggjering i våre dagar.

4. Til fridom har Kristus frigjort oss! (Gal 5,1) Etter avsløringa må evangeliet forkynnast.

Salmar

Gustav Jensens salme "Løst fra gamle treldomsbånd", NoS 704, tar opp mange tema frå teksten: Kristen fridom i vi og 4, dei svake i v 5. Andre salmar som har tema frå teksten: NoS 537 Guds kirkes grunnvoll ene - om det

som bind saman v 1-2, om usemje i kyrkja v3, NoS 531 Velsigna band som bind, - om kristent fellesskap, NoS 529 Om alle mine lemmer - den felles takk og tilbeding, NoS 699 Som du dørmer fær du dom - åtvaring mot å døma,

TORE SKJÆVELAND
Seksjonsleiar kyrkjefag
Bjørgvin bispedøme

Høsttakkefest

Prekentekst: Luk 12, 13-21. Lesetekster: Sal 67, 2-8 og Acta 14, 8-18

Momenter til dagen:

Har ikke høsttakkefesten utspilt sin rolle? Er det behov for en fest hvor vi feirer at innhøstingen av markens grøde er over? Det er en stund siden Norge var et jordbruksland hvor innhøsting betød hardt arbeid for flertallet, en tid siden innhøstningen var en av årets viktigste begivenheter. I dag tar vi det som en selvfølge at vi til en hver tid kan kjøpe alle årets grønnsaker og frukter, og helst til en pris vi syns det er helt greit å betale.

Innhøsting - vekst - sol, tørke eller regn - mange av oss er fremmede for bondens tanker og bekymringer for sin avling.

Høsttakkefesten slik vi kjenner den i dag, har blitt feiret i den norske kirke siden 1899.

Kanskje nettopp vår tids avstand til dette kan være utgangspunktet for årets høsttakkefest?

La de innhøstede jordbruksprodukter som grønnsaker, frukt og blomster bli tatt med inn i kirkene, ikke bare som pynt eller rekvisitter, men for å si noe om hvor sårbare vi faktisk er uten maten, grøden, gaven fra vår Gud.

Høsttakkefesten gir oss dermed mulighet til å markere solidaritet med våre søsken som

lever i samfunn der avlinger og innhøstning er livsviktig, der innhøstingen er selve livsgrunnlaget. Ikke bare solidaritet, men faktisk å markere og si noe om vår avhengighet av andres produksjon.

I den grad det er mulig å skaffe lokalt produserte produkter, bringes tematikken nærmere menigheten. Det er mange barnehager som markerer denne dagen med stor kreativitet, og i mange menigheter er dagen en selvklar dag for familiegudstjeneste og ulike aktiviteter for barn og unge. Denne tekstdgjennomgåelsen tar utgangspunkt i familiegudstjenesten.

Dagen minner oss på den helt naturlige tro som kommer til uttrykk i leseteksten fra Salme 67,7: "Landet har gitt sin grøde, Herren, vår Gud, har signet oss." "O du som metter liten fugl, velsign vår mat O Gud. Amen." Vårt livsgrunnlag kommer fra Gud., Derfor har ikke høsttakkefesten utspilt sin rolle!

Momenter til preken for familieguds-tjenesten:

Prekenteksten tar oss med rett inn i en krang mellom to brødre. Det er i seg selv en tematikk mange barn kjenner igjen! - og fungerer altså godt som en inngang til prekenen.

De krangler. De krangler om hvem som skal arbe hva, eller som mange barn ofte krangler om, særlig søsken, hvem som eier hva: "Den er MIN!" For brødrene i dagens evangelietekst har krangelen gått så langt at de har gått til Jesus med saken. Det i seg selv sier jo ganske mye om hvordan folk oppfattet Menneskesønnen. De gadd altså å bry Jesus fra Nasaret med den slags. Men Jesus går ikke i fella; han lar seg ikke lokke til å mene noe om rett og arb mellom brødre, ikke nå, ikke her; han benytter heller anledningen til å si noe om det viktige i livet, noe om hva som gir liv. Og jeg tror kanskje Jesu tematikk om rikdom og liv var like vanskelig å svele for mennesker da, som det er for barn i dag å høre at selv om du har overflod av leker, så er det ikke det som er viktig: "Det er ikke det du eier som gir liv, selv om du har overflod."

Grådighet og overflod er begreper som med enkle grep kan gjøres forståelige og meningsfulle for barn i dag. Enkle skuespill, bildespill fra norske barns leker kontra barns leker i andre deler av verden. Når kirken er full av overflod av grønnsaker og frukt, kan vi både

takke Ham som gir oss mat, og møte Ham som advarer mot grådighet og overflod.

Lignelsen om mannen som bygger større låve til avlingene sine, er også fin tematikk for drama. Det er jo så menneskelig. Vi er et folkeslag av samlere, de fleste av oss. Vi samler og lagrer; vi kjøper fine bokser på IKEA for å ta vare på og lagre. Jesus mener nok at vi bør dele mer og samle mindre. For der skatten din er, vil også hjertet ditt være. Matt 6,21.

Innsamlingsbokser for klær er fine saker, de som står godt synlig plassert ved returstasjonene. Mange barn vet hva de er til, å kvitte seg med noe som er for smått eller er blitt for stort, noe vi ikke liker eller trenger lenger, i stedet for å kaste, kunne gi det videre til andre som kanskje får bruk for det.

Jeg tror det er det Jesus mente at mannen i lignelsen skulle gjort. I stedet for å bygge en ny og større låve, skulle han delt av sin overflod. Mannen tenkte som meg: Hvis jeg sparer alt dette jeg nå har jobbet så hardt for, så kan jeg leve godt på dette i mange år framover. Jeg har en følelse av at Jesus vil utfordre min snevre tankegang: Undrer meg på om mannen hadde kunnet leve godt og i overflod av sin avling, selv om han hadde delt den ut, og latt være å bygge ny låve!...?

Et tredje utgangspunkt for drama eller synliggjøring av teksten gis oss i den siste setningen, vers 21: "Slik går det med den som samler skatter til seg selv og ikke er rik i Gud". Skattejakten, det å lete etter skatten og følge anvisningene på kartet er tema som appellerer til barn. Klarer vi samtidig å få fram at skatten ikke bare er til for den som er så heldig å finne den, at skatten kan deles med flere, da får vi samtidig forknyt evangeliet. Vi kan jo stoppe der. Stoppe ved skattejakten, en aktivitet som egner seg godt for kirkekaffen kanskje. Men hvordan blir det om vi våger gå et steg lengre? Setningen slutter jo ikke med temaet "å samle skatter til seg selv", men med temaet "rik i Gud". Hvordan forkynne for barn (siden jeg nå lever i den tro at dette de fleste steder er en familiegudstjeneste) om å være rik i Gud?

Det må gjøres så enkelt at vi tenker på ordet rik: penger nok, overflod, ikke bekymring for daglig føde. Andre sider ved å være rik har mer negativ klang: bekymring for avkastningene, andres misunnelse, forstyrret

fokus og materialisme. Men la oss nå koncentrere oss om det positive, for jeg er overbevist om at å være "rik i Gud" er positivt! Oversatt fra penger til kristendom må det handle om å ha tro nok, overflod av nåde og å slippe bekymringer som holder oss våkne om nettene. Kanskje handler "rik i Gud" mest av alt om tillit, om å stole på at Gud bærer, alt, i sine hender.

Barn vet hva penger er. De vet hva sparebøsser er, og de vet at det må penger til for å kjøpe noe. De vet hvor pengene ligger, i mammas og pappas lommebøker. Mine barn elsker å få en uforstyrret stund med å ta ut alle kort, mynter, sedler og kvitteringer i min lommebok. De vet. Jo eldre barn blir, desto mer vet de. "Har du ikke penger mamma, så kan du betale med kort!"

De vet at det fins penger i banker, og at noen vil stjele dem. De vet at noen er rike, mange har akkurat passe, og de vet at noen er fattige.

Men de vet lite om at det fins en mulighet, at det allerede er gitt dem en mulighet i dåpen, til å leve et liv uten grådighet og overflod, et liv der de er rike i Gud.

Og så skal jo dette være høsttakkefest... Igjen kommer jeg derfor tilbake til Salme 67,7: "Landet har gitt sin grøde, Herren, vår Gud, har signet oss." Og jeg tenker på bønnen i guds-tjenesten, etter innsamling av offeret: "Av ditt eget gir vi deg tilbake, alt vi eier tilhører deg." Denne høsttakkefesten kan være en bevissthet på det, at det er Gud som gir det vi trenger for å leve, både hva kroppen trenger av mat og drikke, og hva troen trenger av næring og håp. "O du som metter liten fugl, velsign vår mat O Gud. Amen."

INGVILD H. MYDSKE FALLEGÅRD
Vikarierer som sjømannsprest i Göteborg

FRA BISPEDØMMERÅDENE OG KIRKEDEPARTEMENTET

LEDIGE STILLINGER

Agder og Telemark bispedømme

Sokneprest i Otredal prosti med Bygland og Årdal sokn som tenestested.

Det er ledig stilling som sokneprest i Otredal prosti med Bygland og Årdal sokn som tenestested. Dei 2 sokna har samanfallande grense med Bygland kommune. Utvida tenesteområde er Valle og Hylestad sokn i Valle kommune og Bykle sokn i Bykle kommune.

Prosten kallar inn til regelmessige tenestekonferansar og kollegafellesskap for å leggja forholda til rette for eit godt arbeidsfellesskap mellom prestane i prostiet.

Bygland kommune har omlag 1250 innbyggjarar og ligg sentralt i Setesdal, like nord for regionsenteret Evje og 10 mil frå Kristiansand. Kommunen har ideelle forhold for friluftsliv i skog og hei heile året og ligg ved den 5 mil lange Byglandsfjorden. Godt utbygde kommunale tenester, ny barnehage og skule med full barnehagedekking og andre tilbod. Om lag 90 % av innbyggjarane tilhører Den norske kyrkja. Det er 4 kyrkjer (Bygland, Årdal, Sandnes og Austad) og 1 kapell (Sandnes) i Bygland. Avstanden frå prestegarden til Årdal kyrkje er 20 km, til Sandnes kyrkje 15 km, til Sandnes kapell 10 km og til Austad kyrkje 25 km. Fordelinga av gudstenester mellom kyrkjene skjer etter fastsett plan vedtatt av biskopen. Ein del gudstenester er lagt til bedehus/grendehus og nokre vert forretta som

friluftsgudstenester. Det er 3 bedehus i kommunen.

Dei 2 sokna har felles kyrkjeverje og organist, begge i 50% stilling. Det er kyrkjetenarar/klokkarar i små deltidsstillingar ved kvar kyrkje. Det er vidare tilsett diakon for heile prostiet i 70 % stilling. Sokneprest, kyrkjeverje og organist har tenleg kontorpllass i kommunehuset på Bygland. Det er innarbeidd fast ordning med stabsmøte. Konfirmasjonsundervisninga er lagt til skuletida, men sjølv undervisninga skjer på bedehuset, som ligg nær Bygland kyrkje og tenar også som kyrkjelydshus. Kyrkjelydane har utarbeida undervisningsplan og eigen plan for diakoni.

I Bygland sokn ligg Bygland oppvekstsenter, som omfattar barne- og ungdomsskule og barnehage. I Årdal sokn ligg Byglandsfjord oppvekstsenter, som omfattar barneskule og barnehage. Det er utarbeida plan for samarbeidet mellom kyrkje og barnehage/skule med faste treffpunkt. Samarbeidet fungerar godt. Den vidaregåande skulen i Setesdal er desentralisert og lokalisert til Hornnes (m.a. allmennfag, helse- og sosial og byggfag), Valle (m.a. helse- og sosial, musikk) og Hovden (skigymnas) i Bykle. Det er skuleskyss frå Bygland til den vidaregåande skulen på Hornnes (40 km). I Bygland ligg KVS, Bygland (kristen vidaregåande skule med kurstilbod innan naturbruk og byggfag). Soknepresten held andakt/forrettar gudsteneste på Byglandsheimen annan kvar veke. Presten har vidare

kontakt med Byglandsfjord psykiatriske senter, Byglandsfjord.

Fleire av dei store misjonsorganisasjonane har foreiningar i sokna, men her er ingen organiserte frikyrkjelege samfunn. Barne- og ungdomsarbeid og korverksemd er i stor grad knytta til arbeidet på bedehusa. Samarbeidet mellom bedehus og kyrkjehus er svært godt. Det same gjeld i forhold til kommunen og kulturlivet. Det er eit særtrekk ved kyrkja i Bygland at her er det eit nært og naturleg samarbeid mellom gudstenestekyrkja, folkekyrkja og kulturkyrkja. Forholda ligg slik vel til rette for ein samlande og samarbeidsorientert prest.

Målforma i kyrkje og kommune er nynorsk. Prestebustaden ligg nær Bygland sentrum, tett ved Byglandsfjorden. Tomta er 5 mål med strand og fiskerett. Om lag 2 mål er opparbeidd som hage, medan resten er naturleg skog. Huset er bygt i 1970 med 160 m² grunnflate i ein etasje. Det har 4 soverom, 2 stover, TV-rom/kontor, kjøkken, bad, WC og full kjellar pluss dobbel garasje. I kjellarren er det innreidd kjellarstove.

Den som vert tilsett, må finne seg i:

- Endringar i "tjenesteordning for menighetsprester" og reglar om lønnstilhøve og aldersgrense for geistlige tenestemenn.
- Alle avgjerder som vert tekne, i høve til teneste og tenestested.

Det vert stilt særleg krav til samlivsform i samsvar med Arbeidsmiljøloven § 13:3-3.

Søkjrarar må kunne bruke begge målformer.

Stillinga er løna som sokneprest i kode 0930 lönstrinn 53 - 75. Pensjonsinnskot. Til løna kjem regulativmessige godtgjersler og skyssgodtgjersle etter staten sitt regulativ.

Kvinne vert oppmoda om å søkje.

Frist for å søkje på stillinga er 01.10.2009.

Bispedømekontoret ynskjer søkeren med cv, vitnemål og referansar levert elektronisk via vårt elektroniske søkeresystem. Desse kan ein finne med å sjå på bispedømet sine heimesider www.kirken.no/agder. Ein kan også få informasjon om korleis ein skal søker ved å kontakte arkivleiar Tone W.B. Ellingsen tlf 38 10 51 20.

Nærare opplysningar om stillinga kan ein få ved å vende seg til bispedømekontoret, tlf. 38 10 51 20 eller til prosten i Otredal tlf. 41 69 94 86.

**Eid kyrkjelege fellesråd har ledig stilling som
Ungdomsprest i Eid prestegjeld,
Nordfjord prosti i Bjørgvin bispedøme.**

Eid prestegjeld dekkjer same område som Eid kommune, har ca. 5800 innbyggjarar fordelt på tre sokn og er sentralt plassert i Nordfjord lengst nord i Bjørgvin bispedøme. Nordfjordeid er kommunesenter med alle kommunale sentrale funksjonar, vidaregåande skular, folkehøgskule og sjukehus for Nordfjord.

Eid kommune ligg vakkert til på begge sider av Eidsfjorden og Hornindalsvatnet med fine turområde sommar som vinter. Alpinanlegg og fleire lysløyper. Nytt kulturhus (v.2009) og eit rikt utbygd idretts- og musikkliv/kulturskule.

Prestegjeldet har tre sokn og fire kyrkjer: Kjølsdal, Stårheim, Eid og Heggjabygda.

Eit eige kyrkjelydshus frå 1992, Eid kyrketun, nær kyrkja, har plass til kyrkjekontor, rom for barne- og ungdomsarbeid og anna kyrkjelydsarbeid. Ved kontoret er tilsett prost i Nordfjord, sokneprest, prostiprest/seniorprest, kyrkjeverje, 2 organistar (90 + 30 %), kontorfullmektig i 50% stilling, kontormedarbeidar/klokkar 40%, kyrkjetenar (70%) og to trusopplærarar (60% + 20%). Her er kontor for ungdomsprest, med moderne kontorutstyr, datamaskin med internett m.m.

Kyrkjelydane i Eid driv eit variert barne- og ungdomsarbeid. Ungdomspresten har i dag ansvar for KRIK-arbeid knytt til Eid idrettshus, nattkafé på Eid kyrketun med ope hus kvar fredag, vaksenleiar for ungdomskoret Online, kontakt med Eid gymnas, Fjordane folkehøgskule, Eid ungdomsskule og for leiarrekrytering og leiarutdanning. Ungdomspresten har organisert fem "vaktag" som tek ansvar på nattkafeen, og rekrutterar og vaksenleiarar. Ungdomspresten er medlem av ungdomsutvalet som er oppnemnd av sokneråda. Ein forventar at den som vert tilsett går inn i det arbeidet som er oppbygt, samtidig som ein legg vekt på å ha eit utviklande miljø som legg til rette for evaluering og utvikling av nye og andre tiltak. Eid har og nyleg fått trusopplæringsmidlar, så ungdomspresten vil og vere med å legge til rette trusopplæringa for ungdom.

Ungdomspresten og soknepresten samarbeidar om konfirmantarbeidet. Det er rundt 70-80 konfirmantar årleg i kommunen.

Soknepresten er nærmeste overordna for ungdomspresten og Fellesrådet er arbeidsgjevar.

Ungdomspresten vert mest mogeleg likestilt med dei andre prestane i prostiet og tek del i prestesamlingane i prostiet og i studiearbeidet. Det er buplikt til stillinga.

Ungdomspresten har stilling som kyrkjelydsprest kode 526 og er lønnsplassert for 0922 kapellan i staten (HTA Ka 2008-2010). Pensjonsinnskot. I tillegg kjem telefongodtgjering og skyssgodtgjersle etter reknign.

Det vert lagt vekt på at søkeren kan arbeide sjølvstendig, har evne til samarbeid og at han kan kommunisere med ungdom. Søkjaren bør kunne bruke begge målføre skriftleg. Søkjrarar bør oppgi referansar. Det kan bli aktuelt å bruke intervju før tilsetjing.

Søknadsfrist 21. september 2009.

Søknaden vert å sende til Eid kyrkjelege fellesråd, Pb. 5, 6771 NORDFJORDEID.

Nærare opplysningar om stillinga får ein hos prosten på tlf. 57 86 17 55 / mob. 97 50 50 15.

Returadresse:
Luther Forlag
Grensen 3
0159 OSLO

UTKOMMER annenhver uke på Luther Forlag og redigeres av professor Harald Hegstad, kapellan Sunniva Gylver, universitetslektor Sjur Isaksen og prost Jan Otto Myrseth.

REDAKSJON

Luthersk Kirketidende, v/Eyolf Berg,
Luther Forlag, Grensen 3, 0159 OSLO.
Red. sekr.: Eyolf Berg.
Tlf. 91 17 65 37.
e-post: redaksjon.lk@lutherforlag.no

LESERINNLEGG til Luthersk Kirketidende mottas med takk
og kan sendes til ovenstående e-postadresse.

ABONNEMENT, ADRESSEENDRING O.L.:

Luthersk Kirketidende v/*Eyolf Berg*,
Luther Forlag, Grensen 3, 0159 OSLO.
Tlf. 91 17 65 37.
e-post: redaksjon.lk@lutherforlag.no

Pris kr. 525,- pr. år for Norge. Utlandet kr. 650,- pr. år.
Abonnementet inkluderer Halvårsskrift for Praktisk
Teologi (2 numre pr. år).
Kontonummer: 3000.14.73669

ANNONSEPRISER

Det er muligheter for følgende 7 annonsemuligheter i LK:

1. 1/2 kvartsid (Høyde 42 mm, bredde 61 mm) kr 500,- +mva
2. Kvartsid (Høyde 42 mm, bredde 127 mm) kr. 900,- +mva
3. Halvside (Høyde 177 mm, bredde 61 mm) kr. 1500,- +mva
4. Halvside (Høyde 85 mm, bredde 127 mm) kr. 1500,- +mva
5. 3/4 side (Høyde 130 mm, bredde 127 mm) kr 2000,- +mva
6. Helside (Høyde 177 mm, bredde 127 mm) kr. 2500,- +mva
7. Dobbelside (Høyde 177 mm, bredde 2x127 mm) kr. 4000,- +mva